04/04/2024

Θεοχάρης Στ. Ανεστίδης: Ένας ακραιφνής Φαναριώτης, Χαλκίτης και διάκονος του “Πατριαρχικού ύφους”

/ Συνεντεύξεις

Την προσωπικότητα ενός ανθρώπου με πλούσια προσφορά στην ψαλτική τέχνη και την εκπαίδευση της Κωνσταντινούπολης, του Θεοχάρη Στ. Ανεστίδη, ο οποίος υπήρξε εκφραστής του “Πατριαρχικού ύφους”, σκιαγραφεί βιβλίο το οποίο εκδόθηκε με δαπάνη του εν Αθήναις Σύλλογο Μυσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως.

Του Νικολάου Ζαΐμη

«Θεοχάρης κ. Ανεστίδης: Ένας ακραιφνής Φαναριώτης», είναι ο τίτλος του βιβλίου που εκδόθηκε το 2021 και χαιρετίζει με Γράμμα του **ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος.** Σε αυτό καταθέτουν τις μαρτυρίες τους άνθρωποι οι οποίο τον γνώρισαν, συνεργάστηκαν μαζί του, διδάχθηκαν από αυτόν ενώ, όπως σημειώνει στον πρόλογο ο Άρχων Πρωτομαΐστωρ της Αγίας του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας και Πρόεδρος του Δ.Σ. του «εν Αθήναις Συλλόγου

Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως», **Σταμάτιος – Νικόλαος Κίσσας**, η δαπάνη για την έκδοση του βιβλίου εκ μέρους του συλλόγου αποτελεί ύψιστη τιμή και μνημόσυνο αιώνιο στη μνήμη του.

Γεννημένος στα 1924, τότε που ο Ελληνισμός της Κωνσταντινούπολης βίωνε τις πρώτες συνέπειες της Μικρασιατικής Καταστροφής και την εφαρμογή της νέας πραγματικότητας που ρυθμιζόταν από την Συνθήκη της Λωζάννης, ο Θεοχάρης Στ. Ανεστίδης θα γαλουχηθεί με τα εφόδια εκείνα που θα καθορίσουν την μετέπειτα πορεία του. Αγάπη για την Πόλη, βαθύτατος σεβασμός για τη Μεγάλη Εκκλησία και τις ρωμαίικες κοινότητες, ταυτισμένος με την τροφό Θεολογική Σχολή της Χάλκης είναι μερικά από εκείνα τα στοιχεία που καθόρισαν έως το τέλος της ζωής του στην Αθήνα το 2019, τον χαρακτήρα του. Ακραιφνής έως το τέλος της ζωής του και στο **“Πατριαρχικό ύφος”** στο οποίο από μικρός μυήθηκε από μεγάλες μορφές της ψαλτικής του Φαναρίου.

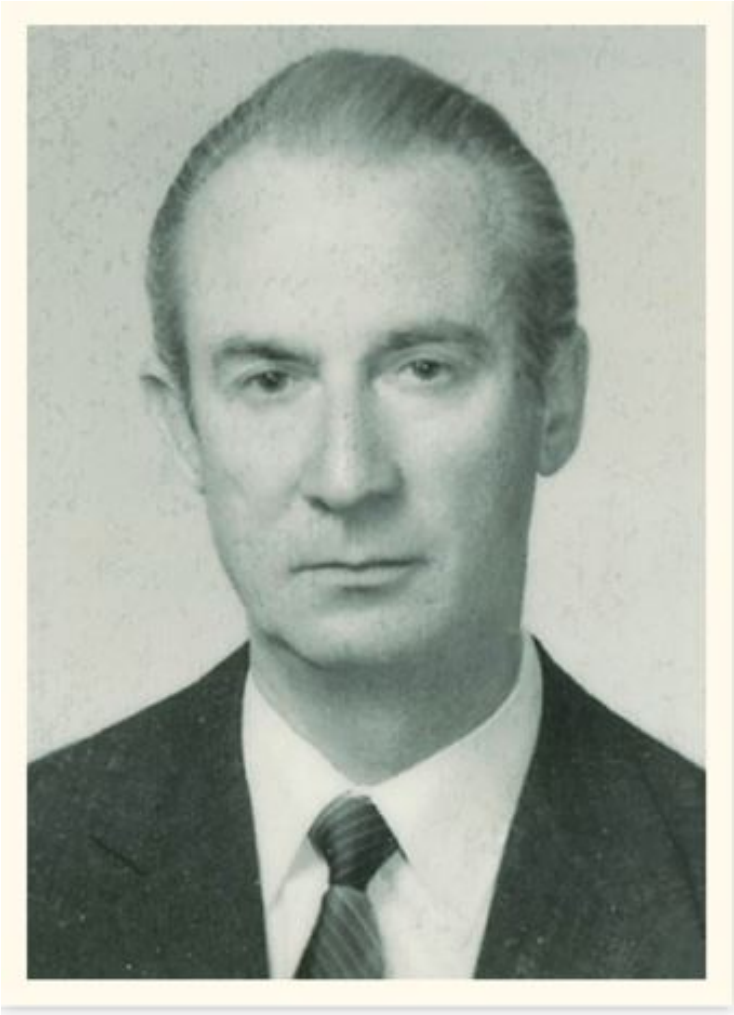

Θεοχάρης Στ. Ανεστίδης

Ο υιός του Θεοχάρη Ανεστίδη μιλά στο Πρακτορείο “ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ”

Το βιβλίο, εκτός από τις μαρτυρίες και τα βιογραφικά στοιχεία, αναδεικνύει και μία άλλη πλευρά. Αυτή των πλούσιων χειρογράφων. Κυρίως μουσικών, καθώς και την αλληλογραφία που είχε ο Θεοχάρης Στ. Ανεστίδης με εκκλησιαστικές προσωπικότητες της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας. Για το πώς δημιουργήθηκε το βιβλίο αλλά και για πτυχές του βίου και της προσφοράς του μιλά στο Πρακτορείο ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ (ope.gr), ο υιός του και επιμελητής του βιβλίου, **Σταύρος Ανεστίδης.**

Κύριε Ανεστίδη, ποια ήταν η αφετηρία για τη δημιουργία αυτού του βιβλίου;

«Κατ’ αρχάς να πω ότι όταν απεβίωσε ο πατέρας μου, εκτός από όλα αυτά τα οποία βιώσαμε, είχε αφήσει ένα μοναδικό αρχείο. Τα χειρόγραφά του, η βιβλιοθήκη, τα οποία ήταν συνυφασμένα με την ψαλτική και την ζωή του εκεί. Μια παράδοση η οποία υπάρχει στην Πόλη, στην Ελλάδα δεν είναι ευρέως γνωστή οπότε και η προσωπικότητα του πατέρα μου συνδύαζε όλες τις πτυχές. Είχε περάσει από την σκέψη μου να κάνω κάτι στη μνήμη του. Δηλαδή να μην το ξέρω μόνο εγώ, να γίνει κάτι το οποίο θα μπορούσε να αναδειχθεί ευρύτερα και ξεκίνησα δειλά με μια σκέψη να βγούνε κάποια χειρόγραφά του. Δυστυχώς την περίοδο που έψαλε και ήμουνα και εγώ κοντά του, υπήρχαν τα τεχνολογικά και τεχνικά μέσα τα οποία όμως όταν βιώνεις μια πραγματικότητα δεν θεωρείς ότι θα φύγει και έτσι δεν είχαμε την πρόνοια να τον ηχογραφούμε. Αυτό τώρα το σκέφτομαι με μεγάλο καημό. Ευτυχώς διασώθηκε μια ηχογράφηση που είναι μοναδική που ψάλει μαζί με τον τότε Πρωτοψάλτη των Πατριαρχείων, τον Βασίλειο Νικολαΐδη, άλλη μεγάλη μορφή της ψαλτικής τέχνης της Μεγάλης Εκκλησίας. Είχα τουλάχιστον ένα ηχητικό τεκμήριο. Μετά σκέφτηκα ότι εκτός από την ανάδειξη των αρχείων του και των χειρόγραφων του θα μπορούσαν να καταγραφούν μαρτυρίες ανθρώπων που τον ξέρανε, είτε ως μαθητές του είτε ως ομότεχνη και δειλά δειλά δημιουργήθηκε αυτό το βιβλίο με μαρτυρίες για τον πατέρα μου και κείμενα από το αρχείο του. Δεν είναι μόνο η ψαλτική αλλά και η περίοδος στην οποία ήταν καθηγητής στη Μεγάλη του Γένους Σχολή».

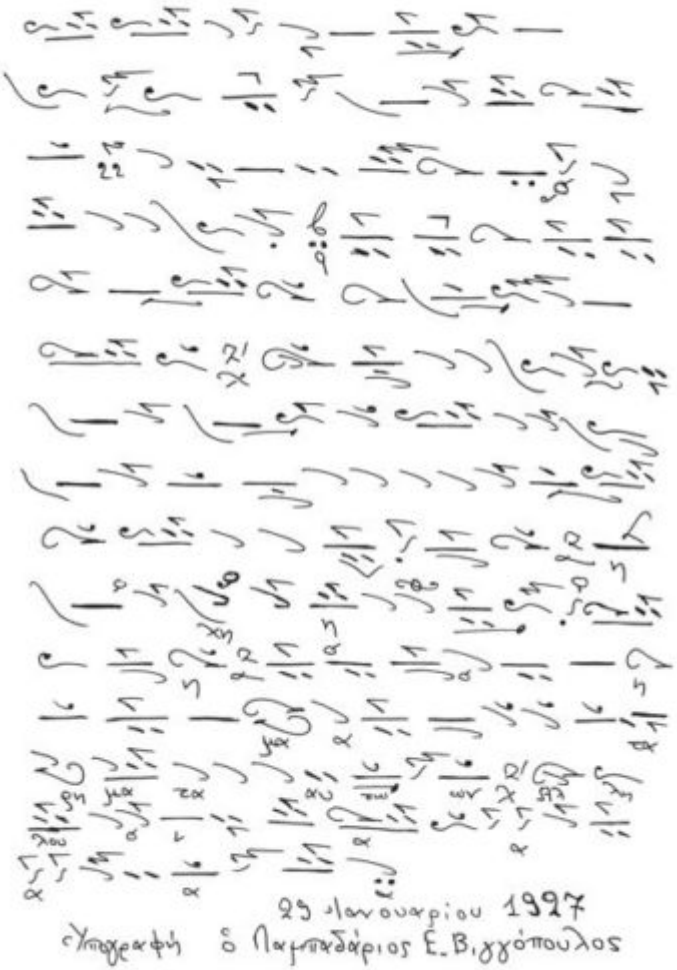

Από τη συλλογή χειρογράφων του Θεοχάρη Στ. Ανεστίδη

Πώς ξεκίνησε το ταξίδι στη ψαλτική τέχνη του πατέρα σας; Ήταν αποτέλεσμα συστηματικής σπουδής ή έμφυτη κλίση;

«Έχοντας ζήσει τον πατέρα μου, μεγάλωσα βιώνοντας ότι υπήρξε ένας άνθρωπος ο οποίος αγαπούσε υπερβολικά την Πόλη, κυρίως όμως αγαπούσε την Μεγάλη Εκκλησία και την παράδοσή της. Αυτό ήταν συνέπεια αφενός των σπουδών του στην Ιερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης, αφετέρου στο γεγονός ότι γεννήθηκε και ανατράφηκε στο Φανάρι μια συνοικία που υπάρχει και το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Επίσης, είχε μια κλίση παιδιόθεν στα μουσικά, δηλαδή ήταν η οικογένεια του φιλακόλουθη, πήγαινε στην Εκκλησία και κάποια στιγμή έχοντας αυτήν την κλίση, παιδί των πρώιμων τάξεων του δημοτικού, στην αυλή του σπιτιού του έψαλλε. Και πέρασε από την αυλή ο τότε Λαμπαδάριος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, χτύπησε την πόρτα και του λέει: «Παιδί μου, εσύ είσαι που ψάλλεις;» Και λέει: «Ναι». «Έλα την Κυριακή να σε ακούσω στο Πατριαρχείο»,

του λέει. Είχε αυτή την έμφυτη κλίση. Και βέβαια πήγε στα Πατριαρχεία και είχε το ευτύχημα να μάθει την ψαλτική τέχνη, αλλά κυρίως το απαράμιλλο Πατριαρχικό ύφος, στα Πατριαρχικά αναλόγια μέσω μείζονων Πρωτοψαλτών όπως ήταν ο Βιγγόπουλος, ο Πρίγγος, ο Στανίτσας».

Ποια είναι η κατάσταση στην Κωνσταντινούπολη την περίοδο που ζει και δραστηριοποιείται στα ψαλτικά και όχι μόνο;

«Είναι ακόμα η περίοδος ακμής. Το Πατριαρχείο κατακλύζεται από κόσμο. Το Φανάρι πριν τα γεγονότα του 55', πολύ πιο πριν τις απελάσεις του 1964, είναι μια συνοικία, το Πατριαρχείο κατακλύζεται από πιστούς που έρχονται να εκκλησιαστούν στη Μεγάλη Εκκλησία αλλά και να ακούσουν αυτούς τους μεγάλους ψάλτες. Υπάρχει η μεγάλη μορφή του Αθηναγόρα και προηγουμένως Πατριαρχών όπως ήταν ο Μάξιμος, ο Βενιαμίν, δηλαδή μια περίοδο ακμής η οποία παρείχε όλα αυτά τα εχέγγυα για να μπορέσει ένας άνθρωπος να καταρτιστεί όπως καταρτίστηκε ο πατέρας μου. Θυμάμαι ότι μας έλεγε σε μεγάλες εορτές για να μπορέσει κανείς να εκκλησιαστεί στον Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό, έπρεπε να προμηθευτεί προσκλήσεις. Ήταν τέτοια η προσέλευση. Ήταν ευχής έργον ότι έζησε αυτή την περίοδο. Ακόμα επειδή έψαλε σε άλλες ενορίες, πριν από το 64' που έγιναν απελάσεις και ήταν ένα έτος καταλύτης για τον Ελληνισμό της Πόλης γιατί απελάθηκαν δεκάδες χιλιάδες, θυμάμαι ότι πριν τις απελάσεις έψαλλε στον Άγιο Κωνσταντίνο Σταυροδρομίου. Από την κοσμοσυρροή, από το αναλόγιο έπρεπε να διανύσει ένα πλήθος για να μπορέσει να περάσει και να ανεβεί στον γυναικωνίτη. Ήταν τέτοια η κοσμοσυρροή. Μετά από τον Άγιο Κωνσταντίνο ευτύχησε να ψάλλει στη μεγαλόνυμο κοινότητα του Αγίου Δημητρίου, πάλι ήταν σε μια κατάσταση αν όχι ακμής, αλλά με μεγάλο εκκλησίασμα, καλό κλήρο και Αρχιερείς. Αλλά πάντοτε παρέμενε συνδεδεμένος και με τη Μεγάλη Εκκλησία και με την παράδοση της Θεολογικής Σχολής. Υπηρέτησε ως Θεολόγος καθηγητής στην Πατριαρχική Μεγάλη του Γένους Σχολής. Καμιά φορά αναλογίζομε αγαπούσε πάρα πολύ τη Μεγάλη του Γένους Σχολή, την οποία υπηρέτησε με μεγάλη αφοσίωση, αλλά νομίζω πάντοτε υπερτερούσε στην καρδιά του η Θεολογική Σχολή της Χάλκης. Όπως νομίζω συμβαίνει με όλους τους Χαλκίτες».

Στην κεντρική είσοδο της Ιεράς Θεολογικής Σχολής Χάλκης.
31 Ιουλίου 1951.

Διαβάζουμε στον υπότιτλο του βιβλίου τη φράση «Ένας ακραιφνής Φαναριώτης». Μπορούμε να προσθέσουμε και άλλους τίτλους;

«Φαναριώτης είναι οπωσδήποτε ακραιφνής διότι γαλουχήθηκε, καταρτίστηκε και προσπαθούσε να μεταδώσει και εκείνος όσο μπορούσε την φυσιογνωμία και την παράδοση του Φαναρίου. Ίσως θα μπορούσαμε να προσθέσουμε τον τίτλο «Ένα πιστός Χαλκτίτης και αφιερωμένος Φαναριώτης», γιατί ήταν και τα δύο αυτά. Η Θεολογική Σχολή ήταν η almamaterκαι το Φανάρι ήταν το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Αυτοί ήταν οι δυο κόσμοι. Και φυσικά η Μεγάλη Σχολή».

Φαναριώτης, Χαλκίτης. Αυτά τα δύο χαρακτηριστικά γνωρίσματα πώς τα μεταφέρει όταν πλέον φεύγει από την Πόλη και έρχεται στην Αθήνα;

«Τα βιώνει μέχρι το τέλος της ζωής του. Αλλά ακριβώς επειδή ήταν τόσο προσηλωμένος στην παράδοση της Μεγάλης Εκκλησίας και σε όλα αυτά που διαμορφώνουν αυτή την παράδοση και στην ψαλτική το Πατριαρχικό ύφος, ακριβώς για αυτό το λόγο όταν έρχεται στην Ελλάδα δεν θέλει να ανεβεί στο αναλόγιο γιατί θεωρεί ότι εδώ δεν θα μπορεί να αναβιώσει αυτά που έζησε στην

Πόλη. Δεν θα μπορεί να βρει το Πατριαρχικό ύφος, δεν θα μπορεί να βρει την εκκλησιαστική τάξη και παράδοση που είχε ζήσει. Ήταν τόσο αφοσιωμένος και δεν θέλησε ποτέ να ψάλλει εδώ. Έψαλλε περιστασιακά με κάποιους συμπολίτες του που έψαλλαν και έψελνε κανένα ύμνο. Αλλά συστηματικά στο αναλόγιο δεν ανέβηκε μετά τον ερχομό του στην Ελλάδα».

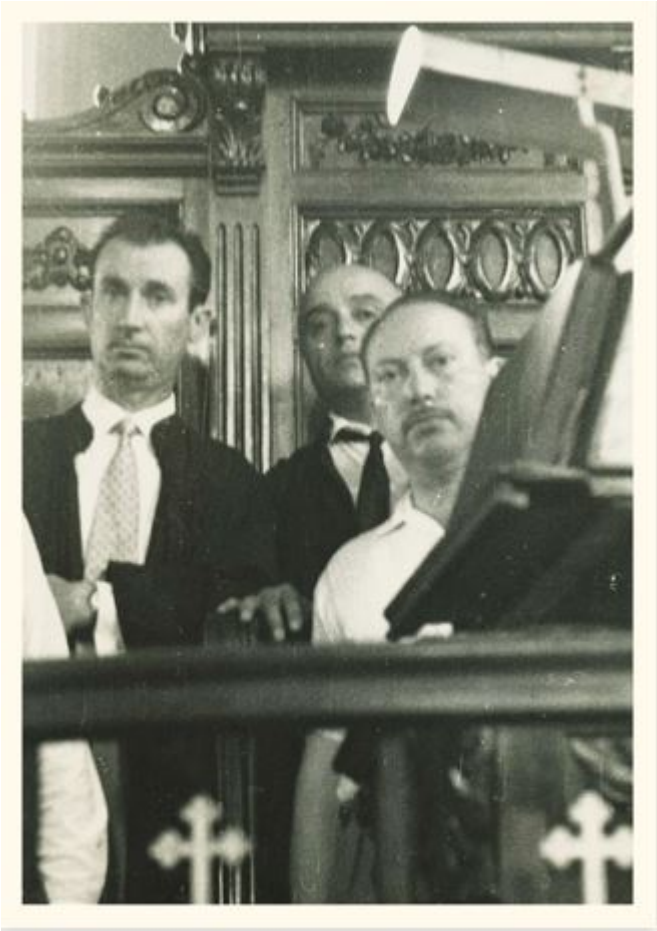

Πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό Παμμεγίστων Ταξιαρχών Μεγάλου Ρεύματος, κατά την χειροτονία του Τιτουλαρίου Επισκόπου Σκοπέλου Αλεξάνδρου Καρακάση, 16 Αυγούστου 1964.

Βαθιά μέσα του τον στεναχωρούσε αυτός ο αποχωρισμός;

«Τον πλήγωνε. Είχε πάντα αυτή την αίσθηση αυτής της μεγάλης απώλειας. Το λέει ο Πρόεδρος των Μουσικοφίλων οι οποίοι είχαν την πρωτοβουλία με πρωτοστάτη τον Σταμάτη Κίσσα να εκδώσουν το βιβλίο αυτό. Του το είχα φέρει εγώ. Δηλαδή το βίωσα και ο Σταμάτης ο Κίσσας το αναφέρει στο προλόγισμά του. Ο πατέρας μου απεβίωσε στο νοσοκομείο μετά από μία λοίμωξη. Το τελευταίο που ακούσαμε από τα χείλη του ήταν το τροπάριο του Αγίου Δημητρίου να ψάλλει. Υπηρέτησε πολλά χρόνια στον Άγιο Δημήτριο Ταταούλων και γι' αυτό».

Εσείς; Τι παραλάβατε από τον πατέρας σας;

«Εγώ, δυστυχώς δεν είχα την κλίση και την ικανότητα να τον ακολουθήσω στην ψαλτική. Ήμουν πρόθυμος, αλλά ανίκανος να μάθω την βυζαντινή μουσική. Βίωσα μαζί του όλη αυτή τη μεγάλη παράδοση της Πόλης και της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας. Χάρη του πα΄τερα μου γνώρισα και τη Θεολογική Σχολή της Χάλκης και μορφές της Ιεραρχία στη Μεγάλη Εκκλησία και στις ενορίες της Πόλης και βεβαίως στην εκπαίδευση των σχολείων των Ρωμαίϊκων. Φέρω και εγώ πάρα πολλά βιώματα και δεν το κρύβω ότι όπως και ο πατέρας μου έχω περισσότερο αυτόν τον καημό της απομάκρυνσης από την Πόλη. Αυτό που έζησε ο πατέρας μου το βιώνω εγώ. Παρότι και μέσα από την εργασία μου μέσα από το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών επανασυνδέομε και με την Πόλη και με τη Μικρά Ασία, πραγματικά το ότι δεν ζω στην Πόλη είναι απώλεια για μένα».

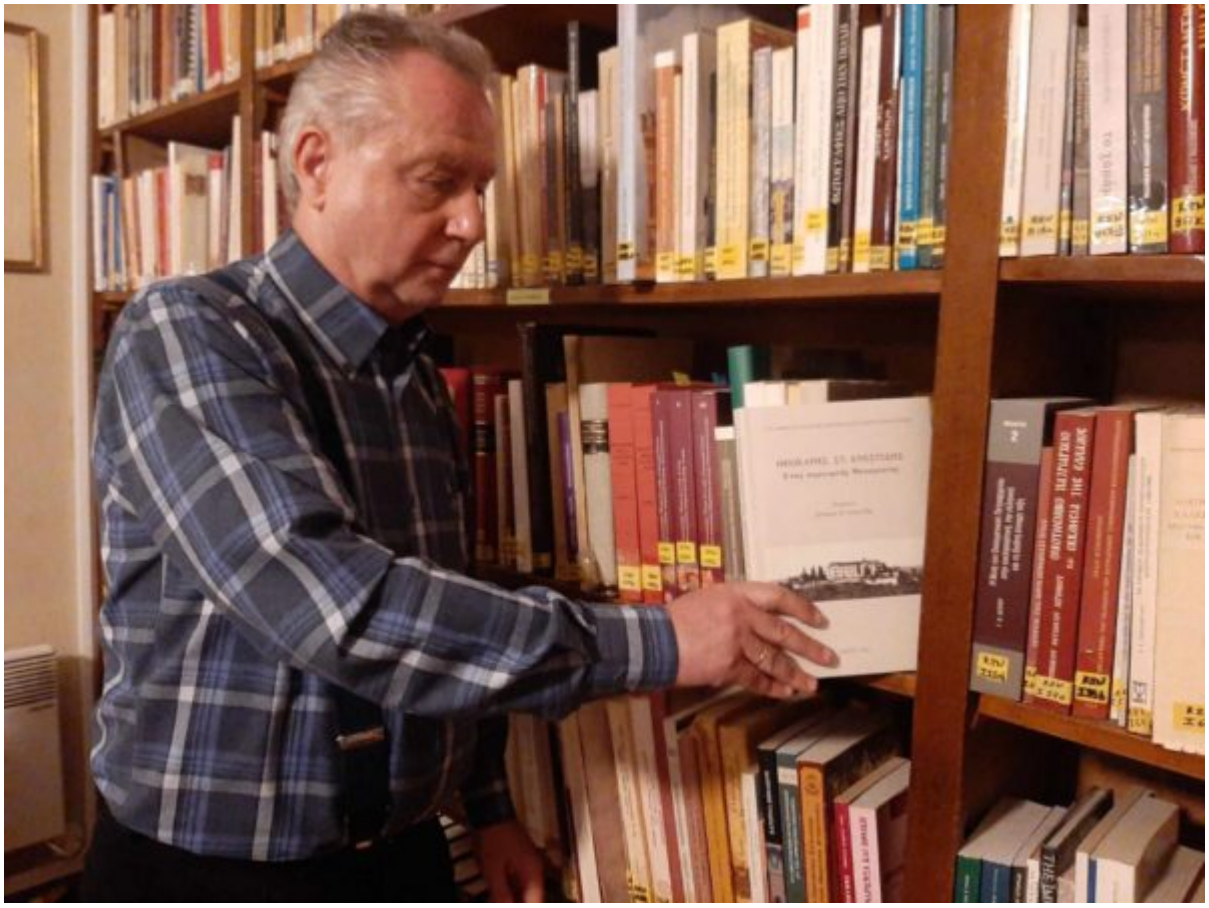

Ο ιστορικός κ. Σταύρος Θ. Ανεστίδης